

ਸਿਵਲ ਸਮੀਖਿਆ

ਡੀ. ਫਲਸ਼ੇ ਸੀ.ਜੇ. ਅਤੇ ਟੇਕ ਚੰਦ, ਜੇ.ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ

ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ-ਪਟੀਸ਼ਨਰ।

ਬਨਾਮ

ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ, - ਜਵਾਬਦੇਹੀ।

1958 ਦੇ ਸਿਵਲ ਰਵੀਜ਼ਨ ਨੰਬਰ 416-ਡੀ.

ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ (1908 ਦਾ ਐਕਟ V) - ਸੈਕਸ਼ਨ. 60 (1)(h) ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬੋਨਸ - ਕੀ ਕੁਰਕੀ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ

ਇਹ ਬੋਨਸ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਜਰਤਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, 1908 ਦੀ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 60(1)(h) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੁਰਕੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੈਣੀ, ਏ.ਜੇ.ਐਸ.ਸੀ. ਦਿੱਲੀ, ਮਿਤੀ 5 ਅਗਸਤ, 1958 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਧ ਲਈ 1887 ਦੇ ਐਕਟ IX ਦੀ ਧਾਰਾ 25 ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਡੀ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਯੋਗ ਬੋਨਸ ਉਸਦੀ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦਵਿੰਦਰ ਕਪੂਰ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ।

ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਕਪੂਰ, ਐਡਵੋਕੇਟ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ

ਆਰਡਰ ਕਰੋ

ਫਾਲਸ਼ਾ, ਸੀ.ਜੇ. - ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਸਮਾਲ ਕਾਜ਼ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ 317 ਰੁਪਏ ਦੀ ਡਿਕਰੀ 1957 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੇ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਕਲੇਬ ਐਂਡ ਜਨਰਲ ਮਿੱਲਜ਼, ਕੰਪਨੀ, ਲਿਮਟਿਡ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਬੋਨਸ ਦੀ ਕੁਰਕੀ ਦਾ ਆਰਡਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 47 ਤਹਿਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਜਤਾਇਆ ਕਿ ਬੋਨਸ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 60(1)(h) ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਟੈਚਮੈਂਟ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਨੌਕਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਜਰਤਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਕੀ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪੈਸੇ ਜਾਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ ਹੋਵੇ, ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿੰਗ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ - ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਡਿਕਰੀ-ਹੋਲਡਰ ਨੇ ਇਹ ਰਿਵੀਜ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੀਵੀਜ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਆਈ ਸੀ, ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ *ਹਰਜੀ ਮੱਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕਰਸਨਜੀ ਵੀਖਤਚੰਦ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੈਰਾਸਟਰਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਟਕਰਾਅ ਜਾਪਦਾ ਸੀ।* (1), ਅਤੇ ਮਦਰਾਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਗ (2), ਇਸ ਸਵਾਲ ਤੇ ਕਿ ਕੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੂੰ ਦੇਣ ਯੋਗ ਬੋਨਸ 'ਮਜ਼ਦੂਰੀ' ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਟਕਰਾਅ ਅਸਲ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਦਰਾਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਖੌਤੀ ਬੋਨਸ ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਐਕਸ ਗ੍ਰੇਸ਼ੀਆ ਭੁਗਤਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿ ਕੀ ਬੋਨਸ ਦੁਆਰਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

255

ਕਨੂੰਨ ਜਾਂ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੈਰਾਸਟਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਿੱਲ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਬੋਨਸ ਧਾਰਾ 60(1) (ਐਚ) ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਜਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਰਾਮਤੁਜੀ ਭਾਜੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ। (3), ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਔਖਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੋਨਸ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਲਕ ਜਿਸਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਾਮਿਆਂ ਤੋਂ ਬੋਨਸ ਦੀ ਮੰਗ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਮੰਗ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਦਯੋਗਿਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਨਿਯੋਕਤਾ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬੋਨਸ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਹੁਣ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਅਵਾਰਡ ਦਾ ਹਵਾਲਾ *ਪੀ. ਨਾਥਮਲ ਸਾਂਚੇਠੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਦਸਰਥ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ* (4) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਇੱਕ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਪੁਰਸਕਾਰ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਬੋਨਸ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਵਾਰਡ ਦੇ ਤਹਿਤ ਐਕਸ ਗ੍ਰੇਸ਼ੀਆ ਭੁਗਤਾਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਜਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਇੱਕ ਫਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਟੈਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। *ਤਿਰਜੁਗੀ ਸੀਤਾਰਾਮ ਬਨਾਮ ਬਿੱਲੂ ਪ੍ਰਸਾਦ ਭੇਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦ* (5) ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਗ੍ਰੈਚੁਟੀ ਉਸਦੀ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

ਪੇਮੈਂਟ ਆਫ ਵੇਜ ਐਕਟ ਵਿੱਚ 'ਮਜ਼ਦੂਰੀ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੁਆਰਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਬੋਨਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਬੋਨਸ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ

256

ਇੱਕ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਹ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਸੰਬਰ, 1956 ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਕਲਾਥ ਐਂਡ ਜਨਰਲ

ਮਿੱਲਜ਼ ਕੰਪਨੀ, ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਹੋਇਆ ਅਜਿਹਾ ਸਮਝੌਤਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਬੋਨਸ ਫੈਸਲਾ-ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਰਕੀ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਰੀਵਿਜ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਕਰਨਗੀਆਂ।

ਟੇਕ ਚੰਦ, ਜੇ-ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ।

ਬੀ.ਆਰ.ਟੀ.

(1) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1954 ਸੈਰ 19

(2) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1957 ਮੈਡ 40,

(3) ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1945 ਬੋਮ 119.

(4) ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1959 ਮੈਸੂਰ 96

(5) ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1962 ਐਮ.ਪੀ 361

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :-

ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮਾਬਾਜ਼ਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ)